

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויקהל (שקלים) תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף פ"ה

הקודש, עשרים גרה השקל, מחצית השקל תרומה לה' (ל-ג).
ויש להבין דבכל דבר יש חשיבות לדבר שלם, ולמה כאן הציזוי
רק למחצית, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. ושוב סיים
הכתוב, 'זהיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם'
(ל-טו). ולכאורה רישא של הכתוב נראה כמיותר.

ונראה דהנה מבואר בדברי חז"ל כי המחצית השקל בא
לכפר על חטא העגל, כמו שאמרו (תנחומא ז) מחצית
השקל, על שחטאו בשש שעות בחצי היום, יתנו מחצית השקל
שהוא ששה גרמוסין. רבי יוחנן אומר על שעברו על עשרת
הדברות, לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה שהוא מחצית
השקל ע"כ. ובכלי יקר (ל-ג) הוסיף עוד טעם, לפי שבמעשה
העגל גרמו שבירת הלוחות לשנים, על כן יתנו בקע, דהיינו
שקל בקוע לשנים ע"כ.

וענינו נראה, דהנה בטעם שבירת הלוחות איתא בגמרא
(שבת פז), שאמר משה ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג
מצות, אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו (שמות יד-מג), התורה
כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה וכמה ע"כ. אמנם
במדרש איתא טעם אחר, שעל ידי שבירת הלוחות הועיל
לבטל למפרע שלא יהיה חטא בהעגל, והוא דאיתא במדרש
(שמו"ר מג-א, מו-א) משל למה הדבר דומה, למלך ששלח לקדש
אשה עם הסרסור, הלך, וקלקלה עם אחר. הסרסור שהיה נקי
מה עשה, נטל כתובתה מה שנתן לה המלך לקדשה וקרעה,
אמר מוטב שתידון כפנויה ולא כאשת איש. כך משה עשה,
כיון שעשו ישראל אותו מעשה נטל את הלוחות ושרבן וכו'
ע"כ. ולפי זה על ידי שבירת הלוחות פעל משה בזה תיקון
למפרע על חטא העגל, שהם חשובים כפנויה. - ואף דאיסור

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה
הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים
תעשה מלאכה וגו' (לה-א). ולכאורה תיבת 'לעשות אותם'
מיותר. ולא עוד אלא שמצות שבת היא שביתה ולא עשיה. -
ולעיל (בפרשת תשא) בעת הציזוי למשה כתוב, ואתה דבר אל בני
ישראל לאמור, 'אך' את שבתותי תשמרו (לא-ג). ועיין ברש"י
שדקדק על מה שאמר 'אך'.

והנה אנו אומרים (בתפלת שבת) ולא נתנו ה' אלקינו לגויי
הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וכו'.
ולכאורה זהו כפל לשון במלות שונות. ושוב אמר, כי לישראל
עמך נתנו 'באהבה'. ויש לדקדק דכל המצות ניתנו לנו מאהבת
ה' אותנו, וכמו שאומרים אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת
אותנו וכו' וקדשתנו במצותיך, ומאי שנא שבת שמפרט
שניתנה לנו באהבה.

עוד אנו אומרים (בתפלה) ושני לוחות אבנים הוריד בידו, וכתוב
בהם שמירת שבת. ופירשו דאיתא כי בשעה ששיבר
משה את הלוחות, והאותיות פרחו ממנו, מכל מקום הדיבור של
זכור את יום השבת לקדשו, נשאר שלם. וזהו ושני לוחות אבנים
הוריד בידו, שהורידם בידו לשברם, ואף על פי כן עדיין היה
כתוב בהם הדיבור של שמירת שבת אפילו לאחר שנשברו ע"כ.
(עיין מעינה של תורה פ' עקב בשם הה"ק בעל קדושת אהרן מסאדיגורא זצ"ל).
וצריך ביאור טעמו, שדיבור זה נשאר גם אז בשלימותו.

*

ומתחלה נקדים לפרש מה שקרינו היום בפרשת שקלים, זה
יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל

הציווי ליתן מחצית השקל בקע לגלגולת, שיש בזה רמז לחטא העגל שהיה בחצי היום, ורמז לשבירת הלוחות שנבקעו לשנים. אשר הגם שהחטא עצמו נתקן בשבירת הלוחות, מכל מקום על הא גופא שנשתברו הלוחות על ידם, הרי הם צריכין כפרה על זה.

*

אמנם יש לעורר עוד על עצם החטא של העגל, דאיתא בגמרא (שבת פח.) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יז-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית [קובא שמטילין בה שכר], ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם] דכתיב (אסתר ט-ט) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"ב.

ובמהרשי"א (הנדפס בעין יעקב) הקשה, דאכתי למה נענשו ישראל בבית ראשון קודם מעשה דאחשורוש, דעד אותו זמן היה להם מודעא. ויש לומר לפי מה שכתבו התוספות שלא לעבוד עבודה זרה ודאי דקבלו שפיר בימי יהושע, ניחא דנענשו בבית ראשון על עבודה זרה שעבדו ע"ב. ולכאורה אכתי הקושיא במקומה עומדת, דהרי רצה ה' לכלותם גם מתחלה בחטא העגל, בשביל חטא עבודה זרה, וזה היה קודם שקיבלו הברית בימי יהושע, והלא היה להם מודעא רבה לאורייתא.

ונראה דהנה במתן תורה במעמד הר סיני, אנכי ולא יהיה מפני הגבורה שמענום, ושאר הדברות מפני משה שמענום שנאמר (דברים לג-ד) תור"ה צוה לנו משה, בגמטריא תרי"א (מכות כד.). ועל זה נאמר (שיר א-ב) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, מנשיקות ולא כל הנשיקות, כי שאר הדברות מפני משה שמעו (שהש"ר שם). ואם כן בעת שמעם מפני ה' יוצא הדיבור של אנכי ולא יהיה, נתעורר אז בישראל אהבה רבה ועזה משמיעת קול ה', עד שהיו הדברים אהובים עליהם כנשיקה, וטובים דודיך מיין, על כן מצות אלו של אנכי ולא יהיה, כל ישראל קיבלוהו באהבה תיכף במתן תורה, ועל זה ליכא מודעא רבה, כי דיבורי ה' עצמם קבלוהו בשמחה תיכף עוד במתן תורה. ובימי אחשורוש קבלו באהבה גם שאר המצות ששמעו רק מפני משה. וליהודים היתה אורה (אסתר ח-

עבודה זרה היא משבע מצות בני נח, וגם בלי נתינת התורה הם מחוייבים בה, מכל מקום חטא העגל לא היה רק עבודה זרה בשיתוף, ולא נאסרה לבני נח, ורק במתן תורה ניתוסף חיוב זה (עיין רמ"א א"ח סימן קנו). ולכן בשבירת הלוחות נתבטל החטא של עשיית העגל.

ונראה בטעם שבגמרא דידן לא פירשו כן, כי בהקדמת ספר המקנה על מסכת קידושין (אות א), הקשה על זה שאמרו שעשאן כפנויה, דממה נפשך, אם קבלת משה הלוחות מהשי"ת היה בתורת שליח קבלה, אם כן כבר נתקדשו בשעת קבלת הלוחות, ואין ביטול הקדושין בשבירה כיון שכבר נתקדשו. ואם היה משה שליח הולכה מהשי"ת, אם כן הרי היה הזנות קודם הקדושין אפילו אם לא ישתברו, כיון שעדיין לא מסרם לישראל ע"כ. ומכח קושיא זו לא רצו בגמרא דידן לפרש כן, כי לא הצילם משה כלום מהעונש בשביל שנשתברו הלוחות.

אמנם במקנה שם כתב ליישב, דבאמת היה משה שליח לקבלה, אך הקידושין היו על תנאי אם בסופו יקבלו ישראל הלוחות ויקבלו התורה, ואם לא תתקיים התנאי מתבטל הקידושין. ושפיר הועיל משה בשבירת הלוחות, דעל ידי שלא באו הלוחות לידם של ישראל, לא נתקיים התנאי, ונתבטלו הקידושין למפרע, ויש לדונם כפנויה ע"כ. ונראה דתנאי זה נרמז במה שאמר הכתוב, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות (לא-יה). וברש"י ככלתו כתיב חסר, ככלה וכו' ע"ש. ויש לומר הכוונה, ויתן אל משה, שהקב"ה נתן הלוחות למשה כשליח לקבלה. אבל היה תנאי דבדבר 'ככלתו', רק אם יגיעו הלוחות לידה של הכלה. וכיון ששיברם משה, שפיר דינם כפנויה.

ולפי זה יש להבין, דכיון דבסופו שיבר משה הלוחות ונתבטלו הקידושין, אם כן למה צריכין למחצית השקל לכפר, הא דינם כפנויה, ואין כאן חיוב מיתה. ויש לומר דאין הכי נמי שעל ידי שבירת הלוחות אין בהם חטא במעשה העגל למפרע, מכל מקום הא גופא שעל ידם נשתברו הלוחות אשר מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים, על זה גופיה צריכין כפרה. ובפרט כי שבירת הלוחות הביאה שכחת התורה, וכמאמרם (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל דכתיב (שמות לב-טו) חרות על הלוחות ע"ש. אשר כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו (אבות ג-ח). ולכן בא

טז), זו תורה"ה (מגילה טז):. שגם מנין המצות המרומזים בתורה"ה צוה לנו משה, קבלו ישראל אז מאהבת הנס.

*

עוד יש לומר דאיתא בגמרא (סנהדרין נז) עשר מצות נצטוו בני ישראל במרה, שבע שקבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהם דינין ושבת וכיבוד אב ואם, ועל זה נאמר (שמות טו-כה) שם שם לו חוק ומשפט ע"כ. ובמהר"ץ חיות נתקשה, דכיון שכבר נתחייבו בהשבע מצות כבר מתחלה, למה נצטוו עליה שנית במרה ע"ש. ונראה כי בכל השבע מצות יש שינוי אחר מתן תורה בין דיני ישראל לבין דיני בני נח. ולדוגמא בעבודה זרה מותר לבני נח בשיתוף, ולבני ישראל נאסר (רמ"א או"ח סימן קנז). בגילוי עריות יש הרבה סוגי ערוה שנתחייבו בהן ישראל יותר מבני נח. בשפיכות דמים יש חילוקים בהריגת עוברין (שם נז):. באבר מן החי אי תליא בשחיטה או במיתה (חולין לג), וגם אי נוהג בטמאה (שם קב). ובכללות יש חילוק בכולן, כי בן נח נהרג בדיין אחד, ובעד אחד, שלא בהתראה (סנהדרין שם). ובני ישראל קבלו אז במרה השבע מצות בני נח, באופן שישראל נתחייבו בהם ממתן תורה ואילך. ולפי זה איסור עבודה זרה בשיתוף נתחייבו ישראל עוד ממרה.

והנה המודעא רבה לאורייתא היא רק על מה שקבלו בסיני, שעל זה כפה עליהם את ההר כגיגית, אבל מה שקבלו על עצמם במרה, לא היה מתוך אונס אלא מרצון הלב, ועל זה ליכא מודעא רבה, ולכן שפיר הם צריכין כפרה על חטא העגל.

ומעתה מובן שפיר מה שאנו אומרים על מצות שבת, כי לעמך ישראל נתתו 'באהבה', והיינו כי הן אמת שכל המצות שקבלנו מאת ה' היא מאהבת ה' אותנו, שרצה ה' לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות (אבות ו-טו), אבל מצדנו היתה זאת באונס שכפה עלינו הר כגיגית. אבל מצות שבת שנצטוינו עוד במרה, מצוה זו קבלנו מאהבה, שלא היה עליה כפיית הר, אלא מרצונינו הטוב קבלנו זאת עלינו, ועל כן מיוחדת היא מצות שבת, אשר לעמך ישראל נתתו 'באהבה'.

והנה יתכן לומר, דגם אי נימא דמה שנצטוו במרה על שבע מצות בני נח, היינו רק חזרה על מה שנתחייבו עד עתה, ולא כדיני ישראל, מכל מקום חל עליהם מאז שלא לעבוד עבודה זרה בשיתוף. והוא על פי מה שכתב החיד"א בספרו ראש דוד (ריש פ' מקץ) במה דקיימא לן עכו"ם ששבת

חייב מיתה (סנהדרין נח):, כי הנה ה' קידש את השבת מבראשית, ובו שבת מכל מלאכתו אשר עשה, ואם כן נקרא שבת שרביטו של מלך (עיין במדרש דב"ר א-כא), והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה (שם צה.), ולכן גוי ששבת חייב מיתה, מה שאין כן ישראל הם בנים למקום, ויכולין להשתמש בשרביטו של מלך, ולכן ניתן להם השבת לאות ולעדות ע"כ. (והובא בבני יששכר שבתות ט-ח).

והנה בחירה זו שבחר ה' בנו, אשר בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד-א), והקב"ה הוא אבינו, דבר זה גילה ה' כבר במצרים, שאמר ה' לפרעה, בני בכורי ישראל, ואומר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו, הנה אנכי הורג את בנך בכורך (שמות ד-כב). והנה הטעם שאנו בנים למקום והאומות עבדים, ביאר בנועם מגדים (פ' במדבר), כי אנחנו עם ה' מאמינים באחדותו האמיתי, ואין אנו משתפים שם שמים עם דבר אחר, ולא כן העמים אף שנצטוו על עבודה זרה והיא אחת משבע מצות דבני נח, אבל על השיתוף לא הוזהרו. והנה הפרש והבדל יש בין אב לאדון, כי אב בודאי הוא יחידי מלבדו ולא יצוייר שני אבות לאחד, אבל אדון יש ויש עבד שיש לו שני אדונים וכהנה ועוד לכולן. ולזה אנחנו המאמינים באחדות האמיתי יתואר אלינו בוראנו בשם אב היחידי, ולזה אנחנו נקראים בנים. ולא כן העמים שעובדים בשיתוף לא יכון בהם שם אב לה' רק אדון, ולזה נקראו עבדים ע"כ.

ואם כן כאשר קבלנו מצות שבת במרה, שמותר לנו להשתמש בשרביטו של מלך, היינו משום שקרא ה' אותנו בתואר בנים, ובן יוכל להשתמש בשרביטו של אביו. ולא יצוייר להיות בן רק אם יש לנו אב אחד, ואם כן לא יתכן אצלנו עבודה בשיתוף, כי בן אין לו רק אב אחד. ומשעה שנצטוו על שבת במרה, הרי זה מחייב שלא לעבוד עבודה זרה בשיתוף, ושפיר נתחייבו על מה שחטאו בעגל.

ובזה נבוא אל המכוון שמסיים הכתוב במצות מחצית השקל, והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם, דלכאורה למה צריכין כפרה על חטא העגל, הא יש מודעא רבה לאורייתא, שקבלהו באונס. ועל זה אמר והיה לבני ישראל לזכרון, כי ישראל הם בגדר בנים מאז שקיבלו על עצמם מצות שבת באהבה במרה, ומאז נאסר להם עבודה זרה גם בשיתוף, ושפיר נחשב להם מעשה העגל לחטא, כי הציווי במרה קבלו על עצמם לפני ה' עוד קודם בהר סיני נגד ה' לקבל תורתו, ועל זה ליכא מודעא.

*

ישראל יוכל לחזור וליקח האורות והכתרים שנחסרו מהם על ידי חטא העגל וכנ"ל. כי שבת הוא תיקון גדול על חטא העגל, כמאמר חז"ל (שבת קיח:). כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ואז משה מחזיר לכל אחד ואחד מישראל את חלקו ע"כ. (וכן הוא גם באגרא דכלה ריש פרשתנו).

ונראה שדבר זה שדיבר כעת משה לישראל, שביום השבת נתקן הפגם של חטא העגל, וכל אחד חוזר למעלתו שהיה לו בהר סיני, מרומז גם בדברי ה' אל משה בעת צוואתו על מצות שבת, שאמר לו ה' בפרשה הקודמת, ואתה דבר אל בני ישראל לאמור 'אך' את שבתותי תשמורו, כי אות הוא ביני וביניכם (לא-ג), כי האות אל"ף מורה על אלף האורות שקיבל משה, ואות כ' מורה על הכתרים שקיבלו אז ישראל. והיא אות כ' כפולה, לרמז על שני הכתרים שקיבלו. אך בחטא העגל ניטלו כל אלה ממשה ומישראל. אבל אם שבתותי תשמרו, שזהו התיקון על החטא, אז יוחזרו למשה ולישראל. וזהו 'אך', רומז על האלף אורות והשני כתרים, תוכלו לקבלו בחזרה כאשר 'שבתותי תשמרו'.

ועל כן הקדים משה לומר להם 'אלה הדברים' אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים וגו'. כי חטא העגל היה באמירה 'אלה' אלהיך ישראל (לכ-ד), וזהו 'אלה' הדברים, הדיבורים של 'אלה' צוה ה' לעשות אותם, דעשיה היא מלשון תיקון (רש"י בראשית א-ז), שיכולין לתקן הפגם של חטא העגל, על ידי ש'יום השביעי יהיה לכם קודש'. ואז יוחזר לכם גם מה שהקהיל משה את 'עדת' בני ישראל, שיוחזר לכל אחד השני כתרים שהיה לו ממתן תורה.

ומעתה מובן שפיר אשר בשבירת הלוחות נשאר הדיבור של מצות שבת בשלימותו, וגם כאשר שני לחות הברית הוריד משה מידו ושיברם, אף על פי כן כתוב בהם שמירת שבת, שהיא להורות כי יום השבת לא נפגם בחטא העגל, ואדרבה היא תיקונו, ובו כל אחד ואחד חוזר לשורשו, ומקבל האור של השני כתרים. וכמו שאמרו (ב"ר יא-ב) ויברך אלקים את יום השביעי (בראשית ב-ג), שברכו באור פנים, אינו דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת, כמו שהוא דומה בשבת ע"ש.

ועתה נחזור למצות שבת הנאמרת בריש פרשתנו, הנה בגמרא (שבת פח.) איתא, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר (שמות לג-ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב וכו'. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל ע"כ. ואם כן בחטא העגל ניטל מישראל השני כתרים.

ובדברי האר"י הק' (פע"ח שער השבת פ"ח, שער הכוונות ענין מזמור שיר) איתא עוד, והובא גם בחסד לאברהם (עין הקורא נהר מ"ט) וזה לשונו, כאשר עלה משה להר סיני לקבל התורה, נתנו לו אלף חלקים אורה וכו', וכשעשו ישראל העגל נאבדו ממנו בעון ישראל וכו', ולפי שמשה לא חטא וכו' רק בעון ישראל היה זה, לכן הקב"ה השלים לו משל ישראל, והם האורות והכתרים שהם עדים של ישראל שהתנצלו מהם בחורב, ונטלם משה אחר כך להשלים מה שחסר לו בעבורם. אמנם בכל ערב שבת בלילה חוזר משה לקבל אותן האלף חלקים אורה שאבדו, ולוקחם בסוד תוספת שבת, ואז הוא מחזיר הכתרים של ישראל להם וכו' ע"ש.

וכתוב באוהב ישראל (ריש פרשתנו), שזהו שאמר הכתוב, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, עד"ת הוא מלשון עדיים ר"ל התכשיטין. היינו שמשה הקהיל את כל העדי והקישוט שקיבלו ישראל מהר חורב, ועל ידי חטא העגל נסתלק מהם. והיה מתירא משה שלא ישלטו בהם ידי זרים וחיצונים וקליפות ח"ו, אשר על כן הקהיל משה את כל הניצוצות הקדושות לעצמו. ובאמת הוא רעיא מהימנא כשראה העת וזמן שיוכלו ישראל לקבל הכתרים הנ"ל, אז החזיר להם הכתרים בשמחה ובטוב לבב, ולא עיכב לעצמו משלהם כלום ומסתפק במה שיש לו. וזהו ישמח משה במתנת חלקו. וזהו שאמר הכתוב אלה הדברים גו' ששת ימים גו'. היינו על ידי שתשמרו את השבת, אז כל אחד ואחד מזרע

הגליון הזה נתגב על ידי			
מוה"ר ר' יצחק דוד נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' עקיבא זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יונתן שמעון ווינקלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן חיים ראובן נ"י למול טוב	לעילוי נשמת הר"ר פרץ ב"ר יצחק ע"ה - ראה"ק דקהלתנו הק' נפטר ג' אדר - תנצ"ב. הונצח ע"י בנו מוה"ר שמחה פריעדמאן הי"ו
דרשת ז' אדר ע"י כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יתקיים אי"ה ביום ד' הבעל"ט בבית מדרשינו אחר תפלת מעריב - מעריב בשעה 8:00			
מוה"ר ר' קלמן יואל סופר הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' בנציון וויסבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה שאהנבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' פנחס זעליג שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב